ANA BLANDIANA – ÎNTRE CUVÂNT ŞI TĂCERE. DISCURS LINGVISTIC, DISCURS LITERAR

ALINA-IULIANA POPESCU
Universitatea de Vest din Timişoara

Cuvinte-cheie: poetică, discurs literar, neomodernism, generatie, poezie

Cercetarea stilului unui autor devine o problemă de o complexitate extremă şi datorită capacităţii operei moderne de a declanşa incertitudini şi interpretări diverse, în spaţiul căutărilor intense de articulare a unui Sens.

Găsindu-şi originile în modul de manifestare lingvistică a omului modern, stilul devine chiar „omul însuşi", după cum îl defineşte Georges-Louis de Buffon, în al său *Discurs asupra stilului,* din 1753. Se observă, începând cu modernitatea, tendinţa tot mai acută a autorilor de texte de a opta pentru varietate nu doar structurală, cât şi de conţinut, prin extrapolarea unor aspecte semantico-textuale şi discursive ale limbii. În acest context, căutarea stilului unui autor ar implica cercetarea tuturor acelor mijloace adăugate expresiilor tranzitive, care aduc o notă distinctă, individuală şi subiectivă operei, detectată în interpretare.

Depăşind sfera gramaticii tradiţionale, o analiză stilistică a operei unui autor presupune dovada vie a îngemănării dintre *gramatică* şi literatură, sistemul stilistic al unei opere constituind, în sine, un corpus lingvistic, retoric, metric etc., adică o structură reflexivă etajată, ce conjugă viziunea personală asupra lumii cu o reacţie umană. În căutarea stilului Anei Blandiana, cea aflată într-o *permanentă căutare de sine,* Joaquin Maria Aguirre Romero îi

BDD-A24975 © 2016 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:56:39 UTC)

defineşte poetica în termenii: „mai degrabă orientală decât occidentală, o poetică a *dizolvării*, a restituirii unității pierdute, provocată de ruptura abisală dintre conştiință şi abstractizare” (Romero, 2009: 16), pendulând, permanent, între intelect şi emoție a expresiei, în favoarea celei din urmă. Noua estetică, pe care o instaurează Generația '60, şi care vizează resurecția lirismului pur, printr-o înlăturare definitivă a tot ceea ce nu fusese productiv, în arida perioadă a poeziei lozincarde, readuce întoarcerea către valorile naționale reale, prin revigorarea marilor teme şi motive interbelice, printr-o resurecție chiar a universului rural, pe care modernismul îl trecuse într-un plan secund, în favoarea promovării unei literaturi urbane.

Pendulând, între coerență şi fragmentarism, între rațiune şi emoție, părând să-i acorde o atenție particulară acesteia din urmă, poezia Anei Blandiana constituie un amestec între un neomodernism autentic, de la care preia numeroase episoade, recognoscibile în întreaga sa creație, şi voce personală, izvorâtă din laturile cele mai intime ale ființei sale, fiind o formă a proiecției interioare, univers al căutării şi al regăsirii de sine.

Profundele reflecții poetico-stilistice, generate de lectura atentă şi de pasiunea pentru poezia Anei Blandiana, le-au oferit criticilor posibilitatea să ajungă la substratul identitar constitutiv al creației artistice a poetei, care ține, în primul rând, de selectarea şi de permanenta construire de sensuri noi, integrate nivelurilor fonetice, lexicale, semantice şi stilistice. În acest context, analiza complexă, abordată din unghiuri diferite, reuşeşte să ofere o nouă viziune asupra operei Anei Blandiana. Poetica nouă pe care o promovează Ana Blandiana este o reiterare a poeticii anterioare stănesciene, în care literatura, cuvântul, poate să devină o piedică: „Urăsc uneori literatura, aşa cum un podgorean ar putea urî vinul pentru insolența de a se socoti mesagerul în transcendent al viei, plătind vămile perfecțiunii cu adevărurile, uitate unul câte unul, ale butucilor” (Blandiana, 1970: 112). Poezia acesteia este scrijelită, cu unghia, pe pereții sufletului, poeta definind, în oglindă, o altă estetică a urâtului, văzută dinspre interior către exterior.

Cultivată cu precădere de Ana Blandiana, această formă de percepție a exteriorului, printr-o *filtrare interioară*, presupune,

BDD-A24975 © 2016 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:56:39 UTC)

totodată un *model de construcție a unei noi realități (interioare)*, printr-o reconsiderare prealabilă a *realității exterioare.* Tonalitatea aparte, în care poeta rescrie noi realități, implică, dincolo de geometrie neomodernistă a formei, un ritual al ei: „Am hotărât/ Să ies din glasul meu,/ Ca dintr-o biserică părăsită,/ De Dumnezeu mai înainte,/ O celebră biserică,/ Devenită muzeu,/ Cu altar din silabe,/ Şi bolți din cuvinte,/ Sub care, amenințători/ De atâta iubire,/ Credincioşii se-nghesuie,/În pronaosuri sfinte.// Am hotărât/ Să fug din glasul meu,/ Ca dintr-o închisoare pe care/ Singură mi-am închinat-o,/ Pentru nenumăratele mele crime,/ O închisoare celebră,/ Devenită muzeu,/ Cu versuri zăvoare/ Şi gratii de rime–/ Publicul o vizitează/ Şi, înfiorat de torturi,/ Nu se miră/ Că nu zace, în ea, nime//" (*Pasul*) (Blandiana, 1970: 23).

Natura paradoxală a unui stil care pendulează inegal în expresie, între intelect şi emoție, în favoarea celei din urmă, se răsfrânge asupra conținutului, deconstruind parțial canonul Generației '60, prin instaurarea unui nou ceremonial.

Vindecarea prin poezie sau p*oezia ca terapie* devine formă de recuperare a unui timp pierdut, a unui spațiu originar, aproape paradisiac, regăsibil şi înțeles doar cu ochii sufletului. Iar, dacă paradisul este un *illo tempore,* atunci calea cea mai simplă către el este poezia, adică *zborul*. „De boala de care sufăr/ Nu se moare,/ Ci se trăieşte –/ Substanța ei este chiar eternitatea,/ Un fel de cancer al timpului/ Înmulțindu-se din sine fără oprire./ E o boală impecabilă,/ O suferință perpetuă ca o vocală de sticlă/ Laminată în văzduhul asurzitor,/ O cădere/ Căreia, numai pentru că e fără sfârşit,/ I se spune zbor. (*Zbor*)" (Blandiana, 1970: 35).

Zborul stănescian, transpus în literă de femeie. Țipătul neputinței omului de a cuprinde infinitul, de a descompune materialul, pentru a scoate la iveală spiritualul, de a dizolva prezentul, pentru a reinstaura trecutul primordial al lumii. Zborul devine, astfel, o cale exterioară de căutare a Luminii, aşa cum *Tăcerea* devine o cale interioară. Iar „acest tip de idealism vitalist şi nu raționalist este unul dintre elementele identitare ale poetei" (Romero, 2009: 17).

BDD-A24975 © 2016 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:56:39 UTC)

Cuvintele par să se interiorizeze şi ele, devenind *limbaj al tăcerii*, interesând, de fapt, ceea ce nu poate fi exprimat, adică sufletul, iar, în calea disperată a exprimării absolute a sufletului, cuvintele devin piedică sau chiar blestem: „Tragic mi-e darul, asemenea pedepselor vechi/ Ce strămoş mi-a greşit ca să-i port - lauri-vina?/ tot ce-ating se preface-n cuvinte/ Ca-n legenda regelui Midas" (Blandiana, 1970: 72). Uneori, neîncrederea în cuvânt se preschimbă în căutarea *cuvântului prim*, al *cuvântului* creator de lumi (motiv subordonat temei *condiţiei poetului*), traseul poeziei capătând două direcţii: de a recompune realităţi şi de a ordona realităţile existente deja.

Vorbind tocmai despre esenţa cuvintelor, despre limita lor interioară, despre puterea lor de expresie, în Postfaţa traducerii volumului Anei Blandiana, *Proiecte de trecut şi alte povestiri*, Marco Cugno identifică anumite elemente specifice: „Există, pe de-o parte, materialitatea cuvântului, percepută ca «dar tragic» («Tot ce ating se preface-n cuvinte / Ca-n legenda regelui Midas», scrie autoarea în poezia Darul, din cea de-a doua culegere, Calcâiul vulnerabil), iar de cealaltă, aproape vrând să scape de acest «blestem», nevoia de a ajunge la esenţa misterioasă a cuvântului, la sufletul acestuia. Aceasta «vânătoare» a «umbrei cuvintelor» este însă supusă riscului: cuvintele pot să-şi piardă umbra, partea lor cea mai de preţ, îşi pot vinde sufletul" (Cugno 2008, 141).

Învestite, în mod aproape miraculos, cu o aură specială pe care Marco Cugno o numeşte, umbră, adică o inimă ascunsă, aflată în stare latentă, pe care doar dibăcia artistului o poate readuce la viaţă, făcând-o să pulseze, în ritmul propriu, cuvintele nu pot fi transpuse în idei, fără intervenţia sensibilului. În lipsa emoţiei, simpla lor formă, oricât de frumoasă, devine aridă de sens, de aceea „tocmai utilizarea cuvântului poetic, în scopuri etice, «morale», este simţită ca un risc, care i-ar putea compromite valoarea, pe plan estetic, datorita angajării excesive" (Cugno, 2008: 141).

Viaţa prin artă presupune alegere şi renunţare în acelaşi timp, legile firii fiind astfel încălcate, iar în *poetă* răzbate glasul de *întoarcere la datul firesc*, mergând până la renunţare. *Întoarcerea spre firesc* poate fi şi o întoarcere către spaţiul edenic, primordial,

BDD-A24975 © 2016 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:56:39 UTC)

prin identificarea sinelui cu elementele originare ale existenței: „Din tot ce e fluid în jur. Eu caut/Şi-s obosit de moarte şi de mers,/Silit să port rigid în mine punctul/de sprijin pentru univers”. (*Întoarcere*) (Blandiana, 1970: 57).

Expresionismul blagian şi oboseala existențială îmbracă o formă originală la Ana Blandiana, fluiditatea construind un loc nesigur, într-un mers invers dinspre moarte spre viață, timpul confundându-se cu spațiul, realizând aceeaşi dedublare cu care autoarea obişnuieşte. Privit în oglindă, cu totul inversată, forța explozivă a poemelor blagiene, încărcată de un optimism puternic, se atenuează, căpătând o notă rezervată, aproape pesimistă.

Dar cum iubirea, ca „zenit al subiectivității” (Oancea, 1999: 36) „luminează poate cea mai semnificativă situare a omului în lume, devenind, în ultimă instanță, terenul unor relații decisive asupra condiției umane” (Oancea, 1999: 36), resuscitând mediul diafan eminescian, Ana Blandiana alege această cale de *rezolvare a crizei identitare*, prin adevărate *ode* închinate purității primare, scrise într-un limbaj postromantic: „Din apă, ieşeau trupuri albe de plopi/Cu forme somnoroase şi suave./Adolescenți frumoşi sau doar femei./Dulce confuze, pletele jilave/Nu îndrăzneau dorința s-o ascundă./Apa era fără sfârşit rotundă,/Luna turna pe luciul ei/Ulei.//Păşeam desculți şi limpezi/Îmi simțeam degetele adormite în mâna ta,/Era atâta dragoste pe ape,/că nu ne puteam scufunda,/Era atâta linişte, că timpul/Nu îndrăznea să spună vreo secundă,/Cerul nu rostea niciun nor./Apa nu-ngăima nicio undă,/Doar tălpile goale,/Călcând în lumina de lună,/Scoteau un sunet uşor.” (*Din apă ieşeau trupuri albe de plopi*) (Blandiana, 1970: 67).

Reîntoarcerea în trecut sau poate *în intimitatea ființei*, cu ajutorul *apei*, care funcționează precum o oglindă, reflectând, deci, reconstruind realități în sens invers sau retroproiectiv, se realizează într-o manieră originală a poetei de a reconstrui trecutul – privit ca formă individuală a tradiției universale – din prisma prezentului. În fond, criza identitară îşi are originile în copilărie, când poeta nu se regăseşte pe ea însăşi în propriul trup, parcă prea firav şi prea mic pentru imensul suflet pe care îl poartă[1]: „Din oglindă mă privea un

[1]Aluzie la expresionistul strigăt blagian din *Dați-mi un trup, voi munților.*

BDD-A24975 © 2016 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:56:39 UTC)

trup firav/Cu claviatura oaselor distinctă,/Inima-apăsa pe clape grav/Şi-ncerca să-apară în oglindă//N-am văzut-o, niciodată, dar ştiam/Ca-ntr-un joc de-a baba-oarba că-i ascunsă/(Precum inima salcâmului din geam/Coşul pieptului de crengi o face frunză)". (*Copilărie*) (Blandiana, 1970: 21).

Sub aparența unui joc în oglindă, poeta se proiectează în două medii totalmente diferite: *oglinda* (inanimatul) şi *salcâmul* (animatul). Se proiectează şi, de fapt, se reconstruieşte pornind de la organul vital al trupului (şi, deopotriva, al poeziei), *inima*. Suprapunerea între cadrul interior – văzut ca realitate esențială şi reprezentat prin oglindă şi cadrul exterior, reprezentat de universul înconjurător, transpus metonimic prin copac, devine posibilă doar cu ajutorul acestui organ vital care este inima. Oglinda sau geamul, poate constitui, în mod indirect, o poartă către copilărie. Iar copilăria poate fi deschisă în două moduri diferite: indirect, prin intermediul memoriei, ea însăşi imperfectă prin neputința de a fi întru totul fidelă în procesul de reconstrucție şi direct, prin trăirea vârstei maturității ca pe o veritabilă vârstă a copilăriei.

Elementele cu forme non-rectilinii ale universului copilăriei, *strâmbe*, devin însă plăcute ochiului matur de mai târziu. De altfel, distorsionarea imaginii pe care ochiul de copil o percepe, transpusă într-un plăcut limbaj ludic, este distorsionarea imaginii din memorie, într-o încercare forțată de readucere a trecutului în prezent, printr-o nevoie de raportare a lui la vârsta actuală. Dispusă între segmentele timpului ireversibil, biografia autoarei, ea însăşi o permanentă căutare de sine, redevine, astfel, prelungirea operei, iar opera, prelungirea biografiei. Ambele, însă, deşi la fel de reale şi la fel de complexe, precum ea însăşi, curg, totuşi, în paralel, într-o sisifică încercare poetică de a le suprapune cumva. Învelişurile aparent clasice ale poeticii Anei Blandiana transpun, în fapt, numeroase pliuri sufleteşti, dintr-o riguroasă ierarhie a vârstelor. Când trecutul nu mai poate fi nici măcar reconstruit imagistic sau simbolic, bucățile de timp ale universului copilăriei devenind inaccesibile sufletului prea obosit al autoarei, intervine *poezia*, ca *taină,* în sensul de ritual sacru, adică *împărtăşanie*, *comuniune.* Superioară înțelegerii comune, ea va permite stăpânirea şi descrierea unei lumi, în care

BDD-A24975 © 2016 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:56:39 UTC)

ființa umană își caută, în permanență, rostul, iar viața îi devine sinonimă cu o cunoaştere parțială. De aceea, întreaga sa operă presupune existența numeroaselor *fețe* ascunse, care se vor descifrate precum sfinții din picturile de pe pereții de mănăstire medievală, abia întrezăriți din peisaje.

În final, *poezia* devine tot aceea care îi mijloceşte poetei *împăcarea cu sine*, când jertfa răstignirii sufleteşti se transformă şi ea, din țipăt, în tăcere, adevărul constând în armonizarea exteriorului cu interiorul, prin acceptarea propriei condiții umane. „În cele din urmă, acest adevăr presupune linişte, beatitudine, o stare de armonie între exterior şi interior, între om şi lume, o stare de repaus, în care cuvîntul nu mai este necesar, pentru că poezia nu mai are nimic de spus, nu mai trebuie să exprime nicio diferență. «Adevărul» poeziei se găseşte în tăcere, în singurătate, în recluziune, atunci cînd toate conflictele au încetat să existe. O astfel de tăcere este resimțită, atunci cînd inefabilul exterior se întrepătrunde cu ceea ce omul întîlneşte, în interiorul propriei sale ființe: asumarea acestei condiții presupune situația în care omul «priveşte», fără prejudecăți, un adevăr ce nu începe odată cu conştiința, dar care este resimțit în pântece şi care îl face să se cutremure – adevărul întregii ființe, adevărul întreg care cuprinde toate dimensiunile şi care se arată sub forma unei epifanii.” (Romero, 2009: 17).

***

Ana Blandiana, pe numele său adevărat Otilia Valeria Coman, se naşte la Timişoara, la 25 martie 1942, ca fiică a preotului ortodox, Gheorghe Coman[2], şi a soției acestuia, Otilia Coman, în urma căsătoriei cu scriitorul Romulus Rusan, devenind Otilia Valeria

[2]Tatăl poetei este originar din Murani, Timiş. După retrocedarea Ardealului de Nord, în 1944, familia Coman s-a mutat la Oradea, unde tatăl poetei a slujit ca preot la Biserica cu Lună, catedrala ortodoxă din Oradea. După instaurarea regimului comunist în România, preotul Coman a fost arestat ca „duşman al poporului". Ca fiică a unui deținut politic, a trebuit să aştepte patru ani, până când autoritățile comuniste i-au permis înscrierea la Facultatea de Filologie din Cluj. Tatăl poetei a murit într-un accident de maşină, în anul 1964, la scurt timp după eliberarea din detenția politică.

BDD-A24975 © 2016 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:56:39 UTC)

Rusan, cei apropiați spunându-i Doina. Pseudonimul literar, sub care este cunoscută, este preluat de poetă de la numele satului Blandiana, din județul Alba, în care s-a născut mama ei, „desprinzând din aceeaşi denumire şi un prenume" (Ştefănescu, 2005: 396). Ana Blandiana devine, astfel, „un simbol al purității şi intransingenței morale" (Ştefănescu, 2005: 396).

Deşi harta neomodernismului românesc este de o extrem de mare diversitate, fiind constituită dintr-o pluralitate de voci lirice, Ana Blandiana devine o figură distinctă a acesteia. Traiectoria extrem de interesantă a liricii sale are ca premisă biografia[4], care a fost supusă unei tulburate istorii. Debutul său literar este cenzurat de vitregiile ideologiei politice a momentului, urmând ca anii care continuă să stea sub acelaşi stigmat. O cunoaştere şi o cercetare îndeaproape a biografiei autoarei relevă modul în care nu doar întreaga experiență culturală acumulată influențează poetica acesteia, ci şi experiențele civice sau cele cotidiene, intime sieşi.

În afara activităților literare, numele Anei Blandiana şi al soțului său, Romulus Rusan, sunt strâns legate de fondarea *Memorialului Victimelor Comunismului şi al Rezistenței,* cunoscut şi ca *Memorialul de la Sighet,* format din *Muzeul de la Sighet* şi din *Centrul Internațional de Studii asupra Comunismului,* cu sediul în Bucureşti.

Referințe bibliografice

Aguirre Romero, Joaquín María, *Ana Blandiana – o poetică a umilinței,* în „Observator cultural", nr. 487, 2009.

Blandiana, Ana, *La Cules de îngeri*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1970.

Oancea, Ileana, *Poezie şi semioză*, Timişoara, Editura Marineasa, 1999.

Scurtu, Nicolae, *Întregiri la biografia poetei Ana Blandiana*, în „România Literară", nr. 11 (2012).

Ştefănescu, Alex, *Istoria literaturii române contemporane,* Bucureşti, Editura Maşina de Scris, 2005.

Sursa*: http://www.anablandiana.com/*, accesat iunie 2015.

Sursa: *http://ro.wikipedia.org/wiki/Ana_Blandiana/*, accesat iunie 2015.

BDD-A24975 © 2016 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:56:39 UTC)

ANA BLANDIANA – BETWEEN THE WORD AND THE SILENCE.
LINGUISTIC DISCOURSE, LITERARY DISCOURSE
(Summary)

Keywords: *poetics, literary discourse, neomodernism, generation, poetry*

Cultivating a lyricism that swings between consistency and fragmentarism, between reason and emotion, seeming to pay particular attention to the latter, Ana Blandiana's poetry is a mixture between a genuine neomodernism from that she takes numerous episodes throughout his recognizable creative and personal voice, springing from the most intimate sides of his being as a form of inner projection, search and retrieval of the universe itself. Although the Romanian neomodernism map is highly diverse, being made up of a plurality of poetic voices, Ana Blandiana becomes a distinctive figure. The trajectory of her poetry starts with her very interesting biography that has undergone of a troubled history. Her literary debut is censored by political ideology hardships of the moment, following that during which continue to stand under the same stigma. In her poetry, Ana Blandiana rewrites the idea of a warm and a diaphanous Romanticism, which assigns meanings of a severe purity or the feeling of the mystery, through a work that restores the silence.

BDD-A24975 © 2016 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:56:39 UTC)